

Fiscalitate și demografie: taxe pentru susținerea natalității în Republica Socialistă România și în URSS

[Fiscal policy and demography: taxes for supporting the birth rates in the Socialist Republic of Romania and the USSR]

Simion GHEORGHIU

Abstract: *The article focuses on one aspect of the Ceaușescu regime's demographic policy, namely the taxation of the income of persons without children. The tax measure was introduced on 31 December 1966, with effect from 1 January 1967, and consisted of a sum of money paid by childless people aged 25 and over, regardless of whether they were married or not.*

In parallel, the article also addresses the taxation of the income of single people and people with small families in the USSR, where a similar tax has been introduced since 1941. Unlike in Romania, in the Soviet Union the tax was paid by men aged 20 to 50 who had no children regardless of their marital status, and women aged 20 to 45 paid the tax only if they were married and had no children.

Although it was criticised for violating people's individual rights, the tax was maintained in Romania until 1989 and in the USSR until 1991.

Keywords: *Socialism, demographic policy, fiscal policy, „tax on celibacy”, Family.*

În perioada regimului comunist, în Uniunea Sovietică, apoi și în România, a fost promovată o politică demografică agresivă, care încuraja formarea de familii și creșterea numărului populației. Drept urmare, pentru a controla natalitatea, regimul s-a folosit de toate mijlocele: de la cele coercitive, prin controlul avorturilor și înăsprirea condițiilor de acordare a divorțului, până la cele fiscale, prin supraimpozitarea veniturilor realizate de persoanele fără copii.

Denumită popular „taxa pe celibat”, pentru cazul românesc, numele este ușor impropriu întrucât impozitul mărit era plătit de toate persoanele cu vârstă de peste 25 de ani care nu aveau copii, indiferent de statutul lor social¹.

Chiar dacă „taxa pe celibat” a fost mereu criticată pentru că încălca drepturile individuale și nu avea un impact semnificativ asupra creșterii demografice, aceasta a fost menținută în România până la caderea regimului comunist, în 1989, iar în URSS până în 1991².

Politici demografice în perioada regimului Ceaușescu

„Politica natalistă” a lui Nicolae Ceaușescu³ a debutat în toamna anului 1966 și ea a cuprins mai multe aspecte:

1) La 29 septembrie 1966, Consiliul de Stat al RSR a adoptat Decretul nr. 770 referitor la „reglementarea întreruperii cursului sarcinii”. Potrivit acestui decret, întreruperile de sarcină erau interzise, fiind autorizate într-un mod „cu totul excepțional”⁴. În Avizul Marii Adunări Naționale a RSR, se spunea că noile reglementări veneau să le înlocuiască pe cele instituite prin Decretul nr. 463/1957, ale cărui prevederi erau „excesiv de largi”, fapt care „a contribuit la scăderea treptată și accentuată a natalității și a excedentului natural al populației, astfel încât, în anul 1965, natalitatea a fost de numai 14,6 la mie”⁵.

2) După câteva zile, la 7 octombrie, Consiliul de Stat al RSR a adoptat Decretul nr. 779/1966, pentru „modificarea unor dispoziții legale privitoare la divorț”⁶. În Expunerea de motive, se arăta că „întărirea (*sic!*) și consolidarea familiei constituie o problemă de stat deosebit de importantă”, iar un rol important în determinarea atitudinii soților față de căsătorie îl reprezintă legislația în vigoare referitoare la reglementarea divorțului. Datele statistice prezentate arătau că,

---

¹ În România, în perioada interbelică a existat un proiect de lege, supranumit „Însoară-te, că te tai”, referitor la impozitarea celibatarilor. Despre această inițiativă legislativă se vorbește în articolul „Năzbâtii...”, publicat în săptămânalul *Ilustrațiunea Română*, nr. 16, anul III, joi, 16 aprilie 1931, p. 2.

² O taxă similară a existat și în Bulgaria.

³ Pentru „politica natalistă” a regimului Ceaușescu, vezi Mioara Anton, „*Ceaușescu și poporul!*”. *Scrisori către „iubitul conducător” (1965-1989)*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2016, pp. 68-93; eadem, „Să umplem casele de copii! Campaniile pronataliste și scrisorile-invitație, 1966-1974”, în revista *Polis*, vol. IV, nr. 3 (5), septembrie 2014, pp. 17-34; Corina Doboș (coordonator), Luciana M. Jinga, Florin S. Soare, *Politica pronatalistă a regimului Ceaușescu. O perspectivă comparativă*, cuvânt înainte de Virgiliu Leon Țărău, vol. 1, Iași, IICMER, Polirom, 2010; Gail Kigman, *Politica duplicității: controlul reproducerii în România lui Ceaușescu*, București, Humanitas, 1998.

⁴ Arhivele Naționale Istorice Centrale (mai departe se va cita ANIC), Fond CC al PCR – Consiliul de Stat al RSR. Decrete, dosar 770/1966, ff. 1-2.

⁵ *Ibidem*, f. 11.

⁶ *Ibidem*, dosar 779/1966, ff. 1-6.

în 1950, au fost desfăcute prin hotărâre judecătorească 23.941 de căsătorii, în 1955 numărul lor a fost de 31.148, în 1960 de 36.497, iar în 1965 de 36.925⁷. Creșterea numărului divorțurilor impunea luarea unor măsuri, cea mai importantă fiind aceea de modificare a Codului Familiei prin stabilirea „caracterului cu totul excepțional al divorțului”. Prevederile legii au fost modificate în sens restrictiv, iar „desfacerea căsătoriei prin divorț nu mai putea fi admisă decât în cazuri excepționale”⁸.

3) După cele două măsuri restrictive a urmat o măsură de stimulare a creșterii natalității. Potrivit Decretului nr. 954 din 30 noiembrie 1966, privind „indemnizația de naștere”, aceasta se acorda „mamei pentru fiecare copil născut, începând cu cel de al treilea copil”⁹. Suma indemnizației era de 1.000 lei și nu era impozabilă¹⁰. Măsura a intrat în vigoare de la 1 ianuarie 1967¹¹.

4) În final, măsura care închidea cercul „politicii nataliste” a regimului Ceaușecu a fost cea potrivit căreia veniturile persoanelor fără copii urmau să fie impozitate.

Masă fiscală sau politică demografică?

În ultima zi a anului 1966, Consiliul de Stat al RSR a adoptat modificarea Decretului nr. 153, din 11 mai 1954, privitor la impozitarea veniturilor muncitorilor, funcționarilor, precum și a altor categorii asimilate acestora și a Decretului nr. 379, din 8 august 1957, referitor la impozitarea veniturilor agricole ale populației, în sensul majorării impozitului pentru persoanele fără copii, astfel: impozitul datorat de muncitori și funcționari potrivit, art. 5, și de alte categorii asimilate acestora, potrivit art. 14-16, din Decretul nr. 153/1954, se suplimenta „cu 10%, în cazul celor cu venituri lunare impozabile între 801 și 2.000 de lei inclusiv” și „cu 20%, în cazul celor cu venituri lunare impozabile de peste 2.000 de lei”¹²; iar impozitul datorat de oamenii de litere, artă și știință, liberi-profesioniști, meseriași, cărăuși, proprietari de bunuri închiriate și celelalte persoane supuse impozitului, potrivit art. 17, 21, 22, 23 și 34, din Decretul nr. 153/1954, precum și impozitul pe

---

⁷ Ibidem, f. 8.

⁸ Ibidem, f. 9.

⁹ ANIC, Fond CC al PCR – Consiliul de Stat al RSR. Decrete, dosar 954/1966, f. 1.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ „Decret privind indemnizația de naștere”, în *Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România*, anul II, nr. 75, partea I, 5 decembrie 1966, p. 553.

¹² ANIC, Fond CC al PCR – Consiliul de Stat al RSR. Decrete, dosar 1086/1966, f. 1.

veniturile agricole datorat, potrivit art. 12, din Decretul nr. 379/1957, creștea „cu 10% asupra impozitului calculat, la venitul mediu lunar, cu cotele de la art. 5 din Decretul nr. 153/1954, pentru veniturile anuale impozabile între 9.601 și 24.000 de lei” și „cu 20% asupra impozitului calculat în același mod ca mai sus, pentru veniturile anuale impozabile de peste 24.000 de lei”¹³.

Potrivit art. 2 al Decretului nr. 1086 din 31 decembrie 1966, „majorarea de impozit se aplica atât bărbaților cât și femeilor fără copii, de la vârsta de 25 de ani împliniți, indiferent dacă erau sau nu căsătoriți”.

De la plata majorării de impozit erau exceptate „persoanele care au avut copii și au decedat, persoanele cu invalidități de gradul I și II, pentru veniturile realizate în afara pensiei, precum și persoanele fără copii care sunt căsătorite cu persoane care au copii dintr-o căsnicie anterioară sau din afara căsătoriei”¹⁴.

În aceeași zi de 31 decembrie, decretul a fost publicat în „Buletinul Oficial al RSR”, iar Ministerul Finanțelor a emis instrucțiunile de aplicare. Noile prevederi urmau între în vigoare la 1 ianuarie 1967¹⁵.

În *Expunerea de motive*, elaborată de Ministerul Finanțelor și înregistrată la Direcția Treburilor CC al PCR, la 22 decembrie 1966, se arăta că în afară de măsurile care au fost deja luate în vederea sprijinirii familiilor cu copii și stimulării natalității, se impunea și o reșezare a impozitului pe veniturile populației, astfel încât persoanele fără copii, indiferent dacă ele sunt căsătorite sau nu, să contribuie la fondurile ce se cheltuiesc în acest scop, cu o parte din veniturile lor¹⁶.

În anii care au urmat, cuantumul impozitului datorat de persoanele fără copii s-a modificat de mai multe ori, sumele majorându-se semnificativ¹⁷.

Politica stalinistă de stimulare a creșterii natalității în URSS

---

¹³ Ibidem, ff. 1-2.

¹⁴ Ibidem, f. 2.

¹⁵ „Decret privind majorarea impozitului pe veniturile persoanelor fără copii”, în *Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România*, anul II, nr. 88, partea I, sâmbătă, 31 decembrie 1966, p. 654. Legea, votată în unanimitate de Marea Adunare Națională la 26 iunie 1967, care aproba Decretul nr. 1086/1966 a fost publicată în *Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România*, anul III, nr. 67, partea I, miercuri, 26 iunie 1967, p. 580.

¹⁶ ANIC, Fond CC al PCR – Consiliul de Stat al RSR. Decrete, dosar 1086/1966, f. 4.

¹⁷ Pentru modificările ulterioare, vezi subcapitolul Corinei Doboș, *Impozite suplimentare pentru persoanele fără copii*, din volumul Corina Doboș (coordonator), Luciana M. Jinga, Florin S. Soare, *Politica pronatalistă a regimului Ceaușescu...*, pp. 255-262.

La sfârșitul anilor '30 – începutul anilor '40, Iosif V. Stalin a hotărât să pună capăt „revoluției sexuale” leniniste¹⁸, și să instituie un control sever asupra vieții private a oamenilor sovietici. În acest sens, familia, nu mai era privită ca pe o „instituție burgheză care și-a depășit utilitatea”, ci ca pe o „celulă de bază a societății”. Prima măsură luată în vederea întăririi ei a fost cea din 1934 prin care au fost reînvinovățite relațiile sexuale între persoanele de același sex¹⁹. Doi ani mai târziu, în vara anului 1936, au fost interzise întreruperile de sarcină și au fost instituite Comisiile de Avort²⁰. La scurt timp, au fost modificate condițiile de obținere a divorțului, înăsprindu-se și mai mult în 1944, când, pe lângă procedurile greoaie au fost introduse și taxe prohibitive ce variau între 500 și 2.000 de ruble. Apoi a fost adoptată prevederea recompensării mamelor cu mulți copii.²¹ Ulterior, din 1941, a fost introdusă o taxă suplimentară „pe burlăcie”.

„Impozitul pe celibat” în Uniunea Sovietică

Oficial, taxa a fost percepută în baza Decretului Prezidiului Sovietului Suprem al URSS din 21 noiembrie 1941, referitor la „impozitarea celibatarilor, persoanelor singure și a cetățenilor sovietici fără copii”, modificat și completat la 8 iulie 1944 în „impozit pentru celibat, persoane singure și cu familii mici”²².

Potrivit legii, impozitul era plătit de bărbații cu vârsta cuprinsă între 20 și 50 de ani, precum și de femeile căsătorite, cu vârsta cuprinsă între 20 și 45 de ani, care nu aveau descendenți. El înceta să mai fie plătit din momentul nașterii copilului sau adopției, și se revenea la plata lui în cazul decesului acestuia.

---

¹⁸ La începutul anilor '20, Vladimir Ilici Lenin a considerat că toate restricțiile sexuale trebuiesc anulate, întrucât ele duc la o înrobire a omului. Prin urmare, a fost încurajată practicarea „amorului liber”, indiferent de forma sa. Tot atunci s-a modificat și percepția asupra familiei și copilului. În decembrie 1917 a fost emis decret care abolea căsătoria, urmat de un altul referitor la copii și la introducerea actelor de stare civilă. La câteva zile a fost modificată și legislația referitoare la acordarea divorțului. Astfel, el a devenit mai ușor de obținut, nemaifiind nevoie de acordul ambelor părti. Bineînțeles, nici avortul nu a fost uitat. El a fost liberalizat prin decretul din noiembrie 1920.

¹⁹ După Revoluția din Octombrie, prin modificările aduse Codului Penal, URSS a dezincriminat homosexualitatea, devenind astfel prima țară din lume care a făcut acest lucru.

²⁰ În contextul destalinizării, prin decretul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS din noiembrie 1955, condițiile de întrerupere a sarcinii la cerere au fost liberalizate. La scurt timp, exemplul sovietic a fost urmat și de alte țări socialiste.

²¹ Despre aceste măruri și consecințe vezi, pe larg, Sheila Fitzpatrick, *Stalinismul de fiecare zi. Viața cotidiană în Rusia Sovietică a anilor 1930*, traducere din limba engleză de Alina Popescu, prefață de Sorin Antohi, București, Editura Corint, 2016, pp. 265-306.

²² Întrucât decretul punea într-o poziție inferioară barbatul față de femeie, prin faptul că aceștea trebuiau să plătească impozitul indiferent de starea lor civilă, spre deosebire de femei care plăteau impozitul doar dacă erau căsătorite și nu aveau copii, în popor acestui impozit i se spunea „taxa pe ouă” (în rusă „*nalog ha iaița*”). O formulă ironică similară a circulat și în România în perioada regimului Ceaușescu.

De la plata impozitului erau scutiți: militarii și soțiile lor; studenții (bărbații până la 25 de ani și femeile până la 23 de ani); pensionarii; persoanele căsătorite, de ambele sexe, dacă unul dintre soți, din motive medicale confirmate de o comisie medicală, nu putea avea copii; eroii Uniunii Sovietice; persoanele premiate cu Ordinul „Gloriei”, de gradul trei; recruții și angajații în serviciul militar de lungă durată, precum și soțiile acestora; cetățenii ai căror copii au murit sau au dispărut pe front în timpul celui de Al Doilea Război Mondial; persoanele invalide de gradul I și II. Ulterior (la sfârșitul anilor '80), de la plata impozitului au mai fost scutiți tinerii căsătoriți, pe o perioadă de un an de la data înregistrării căsătoriei

Mărimea impozitului varia în funcție de venituri și locul de muncă. Muncitorii care aveau un venit mai mare de 91 de ruble pe lună plăteau o taxa de 6% din venituri. Suma era mai mică pentru cei cu venituri între 71 la 90 de ruble, iar cei care câștigau sub 70 de ruble erau scutiți de la plată. Persoanele cu profesii creative, indiferent de venituri, plăteau impozitul la cea mai mare cotă, adică de 6%.

Curios este faptul că, începând din 1949, pentru locuitorii de la sate, cuantumul impozitului a fost majorat. Cei care nu aveau copii plăteau 150 de ruble pe an, iar cei care aveau un singur descendent plăteau 50 de ruble pe an. Pentru familiile cu doi copii suma plătită era de 25 de ruble pe an.²³

Impozitul era calculat și reținut la locul principal de muncă, împreună cu restul taxelor datorate, din suma totală a veniturilor. Pentru restul cetățenilor (meșteșugari, artizani, angajați în practica privată), impozitul se percepea direct de organele de finanțe, în cuantum de 6% din venitul pentru anul în curs, și era plătit în patru rate egale.

Scopul și consecințele taxei

Principalul scop urmărit de autoritățile sovietice prin supraimpozitarea persoanelor celibatate și a celor cu familii mici a fost acela de a stimula natalitatea în URSS. Marimea impozitului, presiunea statului și lipsa contraceptivelor au dus la nașterea unui număr mare de copii, ceea ce reprezenta o povară financiară excesivă pentru părinți. Această problemă era acută,

---

²³ E.Iu. Selezneva, „Naloghi kak ciast fiskalnoi politiki sovetского gosudarstva na Dalnem Vostoke Rossii (șeredina 1940-h – naciolo 1960-h gg.”, în volumul *Sovetskii Dalnii Vostok v stalinskuiu i poststalinskuiu epohi. Sbornik naucinih statei*, Vladivostok, [Institut istorii, arheologhii i etnografii narodov Dalnego Vostoka DVO RAN], 2014, p. 61.

mai ales în mediul rural, acolo unde, pentru a nu mai plăti impozitul, trebuiau să aibă mai mult de doi copii.

Astăzi este dificil de evaluat pe baza surselor sovietice disponibile cărui factor i s-a datorat creșterea semnificativă a numărului de copii timp de mai multe decenii. Dar, chiar și în aceste condiții, creșterea natalității nu înseamnă că a fost neaparat rezultatul impunerii taxei.

Un alt scop, urmărit indirect, a fost atragerea de fonduri de la cei fără copii, pentru întreținerea copiilor instituționalizați, ajutorarea familiilor numeroase și a mamelor singure, precum și acoperirea cheltuielilor statului cu educația publică.

Renunțarea la impozit

Oficial, „impozitul pe celibat, persoane singure și cu familii mici” a încetat să mai fie plătit în 1991, odată cu adoptarea legii „Cu privire la impozitarea persoanelor fizice”. În realitate, însă, populația a încetat să mai plătească taxa încă din 1990, atunci când, la 23 aprilie, a fost adoptată legea Sovietului Suprem al URSS privind „Eliminarea treptată a impozitului pentru celibatari, persoane singure și cu familii mici”. Legea prevedea ca începând cu 1 ianuarie 1991 „femeile casătorite dar fără copii, să nu nu mai plătească impozitul”; începând cu 1 ianuarie 1992 „bărbații căsătoriți dar fără copii să nu nu mai plătească impozitul”; iar de la 1 ianuarie 1993 să fie scos complet.²⁴

Concluzii

Urmărind măsurile legislative de stimulare a creșterii natalității, impuse de Nicolae Ceaușescu, la mijlocul anilor '60, și comparându-le cu măsurile legislative luate de I.V. Stalin în materie de politică demografică la sfârșitul anilor '30 – începutul anilor '40, se pot observa o serie de similitudini nu numai în ceea ce privește conținutul acestora dar și în ceea ce privește ordinea în care ele au fost luate: mai întâi, adoptarea unei legislații represive privind întreruperea cursului sarcinii, apoi înăsprirea condițiilor pentru acordare a divorțului și culminand cu aplicarea de impozite mărite pentru veniturile persoanelor fără copii. Diferențele constau doar în rapiditatea

---

²⁴ Vezi documentul „O poetapnoi otmene naloga na holosteakov, odinokih i malosemeinîh grajdan SSSR. Zakon. Verhovnîi Sovet SSSR. 23 aprilie 1990 g. Nr. 1445-I”, http://www.businesspravo.ru/Docum/DocumShow_DocumID_37788.html, accesat la data de 5 iunie 2023.

impunerii lor, asprimea pedepselor, cuantumul sumelor percepute de stat și vârsta de la care „impozitul pe celibat” incepea să fie plătit. Spre exemplu, românii au plătit o taxă mult mai mare (între 10% și 20%) din venitul lunar, indiferent de statutul lor social, spre deosebire de ruși, cărora li s-a impus plata unei taxe de până la 6% pentru persoanele fără copii, iar femeile sovietice necăsătorite erau exceptate de la plata ei.

„Copierea” de N. Ceaușescu a măsurilor legislative în materie de politică demografică, aflate în vigoare în URSS în perioada lui Stalin, constituie încă o dovadă că în România a fost implementat socialismul de tip stalinist.

Bibliografie

Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond CC al PCR – Consiliul de Stat al RSR. Decrete, dosar 770/1966, dosar 779/1966, dosar 954/1966, dosar 1086/1966.

ANTON, Mioara, „*Ceaușescu și poporul!*”. *Scrisori către „iubitul conducător” (1965-1989)*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2016.

ANTON, Mioara, „Să umplem casele de copii! Campaniile pronataliste și scrisorile-invitație, 1966-1974”, în revista *Polis*, vol. IV, nr. 3 (5), septembrie 2014, pp. 17-34.

Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România, anul III, nr. 67, partea I, miercuri, 26 iunie 1967, p. 580.

„Decret privind indemnizația de naștere”, în *Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România*, anul II, nr. 75, partea I, 5 decembrie 1966, p. 553.

„Decret privind majorarea impozitului pe veniturile persoanelor fără copii”, în *Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România*, anul II, nr. 88, partea I, sâmbătă, 31 decembrie 1966, p. 654.

DOBOȘ, Corina (coordonator), JINGA, Luciana M., SOARE, Florin S., *Politica pronatalistă a regimului Ceaușescu. O perspectivă comparativă*, cuvânt înainte de Virgiliu Leon Țârău, vol. 1, Iași, IICCMER, Polirom, 2010.

KIGMAN Gail, *Politica duplicității: controlul reproducerii în România lui Ceaușescu*, București, Humanitas, 1998.

FITZPATRICK, Sheila, *Stalinismul de fiecare zi. Viața cotidiană în Rusia Sovietică a anilor 1930*, traducere din limba engleză de Alina Popescu, prefață de Sorin Antohi, București, Editura Corint, 2016.

„Năzbătii...”, în *Ilustrațiunea Română*, nr. 16, anul III, joi, 16 aprilie 1931, p. 2.

„O poetapnoi otmene naloga na holosteakov, odinokih i malosemeinîh grajdan SSSR. Zakon. Verhovnîi Sovet SSSR. 23 aprelia 1990 g. Nr. 1445-I”, http://www.businesspravo.ru/Docum/DocumShow_DocumID_37788.html, accesat la data de 5 iunie 2023.

SELEZNEVA, E.Iu., „Naloghi kak ciast fiskalnoi politiki sovetskogo gosudarstva na Dalnem Vostoke Rossii (seredina 1940-h – nacialo 1960-h gg.”, în volumul *Sovetskii Dalnii Vostok v stalinskuiu i poststalinskuiu epohi. Sbornik naucinîh statei*, Vladivostok, [Institut istorii, arheologhii i etnografii narodov Dalnego Vostoka DVO RAN], 2014.